

De Nederlandse krijgsmacht in het Caraïbisch gebied

Taken en agenda

prof. dr. G.J. Oostindie*

Inleiding

Wat heeft de Nederlandse krijgsmacht te zoeken in het Caraïbisch gebied, in het bijzonder in en rond de Nederlandse Antillen en Aruba? Daaraan gaat een vraag vooraf wat het Koninkrijk der Nederlanden überhaupt in het Caraïbisch gebied, en vooral in en rond de Nederlandse Antillen en Aruba, te zoeken heeft. Die laatste, zeer vaak gestelde vraag komt voort uit het in Nederland breed levende gevoel 'dat we helemaal niets hebben aan die eilanden'. Dat kan zijn. Het geldt misschien ook wel voor Oost-Groningen, voor Ameland, of wie weet voor sommige grote steden in de Randstad die slechts problemen lijken op te leveren.

'Wat heb je eraan?' is de verkeerde vraag, voor de probleemgebieden in Nederland evengoed als voor de Nederlandse Antillen en Aruba. Ze horen er nu eenmaal bij, de Caraïbische eilanden zelfs al meer dan 350 jaar, veel langer dan bijvoorbeeld Limburg. Dat behoeft natuurlijk niet zo te blijven; Indonesië en Suriname zijn tenslotte ook onafhankelijk geworden. Lang hebben Nederlandse politici, daarin breed gesteund door de eigen bevolking, geprobeerd ook

Hulpverlening door marine na passage van de orkaan Lenny in 1999

(Foto: CAVDKM; collectie: IMG/KL)

de Antillen en Aruba richting onafhankelijkheid te loodsen. Dat was de aanvankelijk als 'progressief' gepresenteerde variant van een eerdere beleidslijn. Ooit hadden de Spanjaarden de eilanden als *islas inútiles* aangeduid, zinloos bezit, en zo dacht ook Nederland er al lang over: sinds de negentiende eeuw was met enige regelmaat gepoogd de eilanden – met hun inwoners – te verkopen aan de meest biedende. Gegadigden dienden zich echter niet aan en zo bleef Nederland een koloniale mogendheid in de Caraïbische zee.

De pragmatische Antilliaanse en Arubaanse politici, ook zij breed gesteund door de eigen bevolkingen, hebben het aanbod van onafhankelijkheid steeds beslist van de hand gewezen. Hun weigering het geschenk te aanvaarden werd nog gesterkt door de moeizame ontwikkeling van de republiek Suriname. Rond 1990 heeft Nederland alsnog aanvaard dat de onafhankelijkheid niet eenzijdig kan en mag worden opgelegd. Sindsdien draait het debat in de Koninkrijksrelaties om de grenzen van de Antilliaanse en Arubaanse autonomie en de

* Prof. dr. G.J. Oostindie is directeur van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde te Leiden (www.kitlv.nl) en hoogleraar Caraïbische Studies aan de Universiteit Utrecht.

verantwoordelijkheden van het Koninkrijk, voorlopig niet meer om de vragen 'wat we er te zoeken hebben' en 'hoe we er weg kunnen komen'. Het Koninkrijk ligt behalve in Europa ook in de Caraïben, dus liggen daar allerlei verantwoordelijkheden. Daar toe behoren uitdrukkelijk ook militaire zaken.

De geopolitieke kaart

Tot het Caraïbisch gebied worden alle eilanden in de Caraïbische zee gerekend, alsmede Belize in Midden-Amerika en de drie Guyana's - waaronder Suriname - aan de noordoostkust van Zuid-Amerika. Eén blik op de kaart volstaat om te zien dat de regio vooral bestaat uit veel water, waarin enkele grote (ei)landen en talloze kleintjes, zich uitstrekkend van de directe omgeving van Florida in het noorden tot het

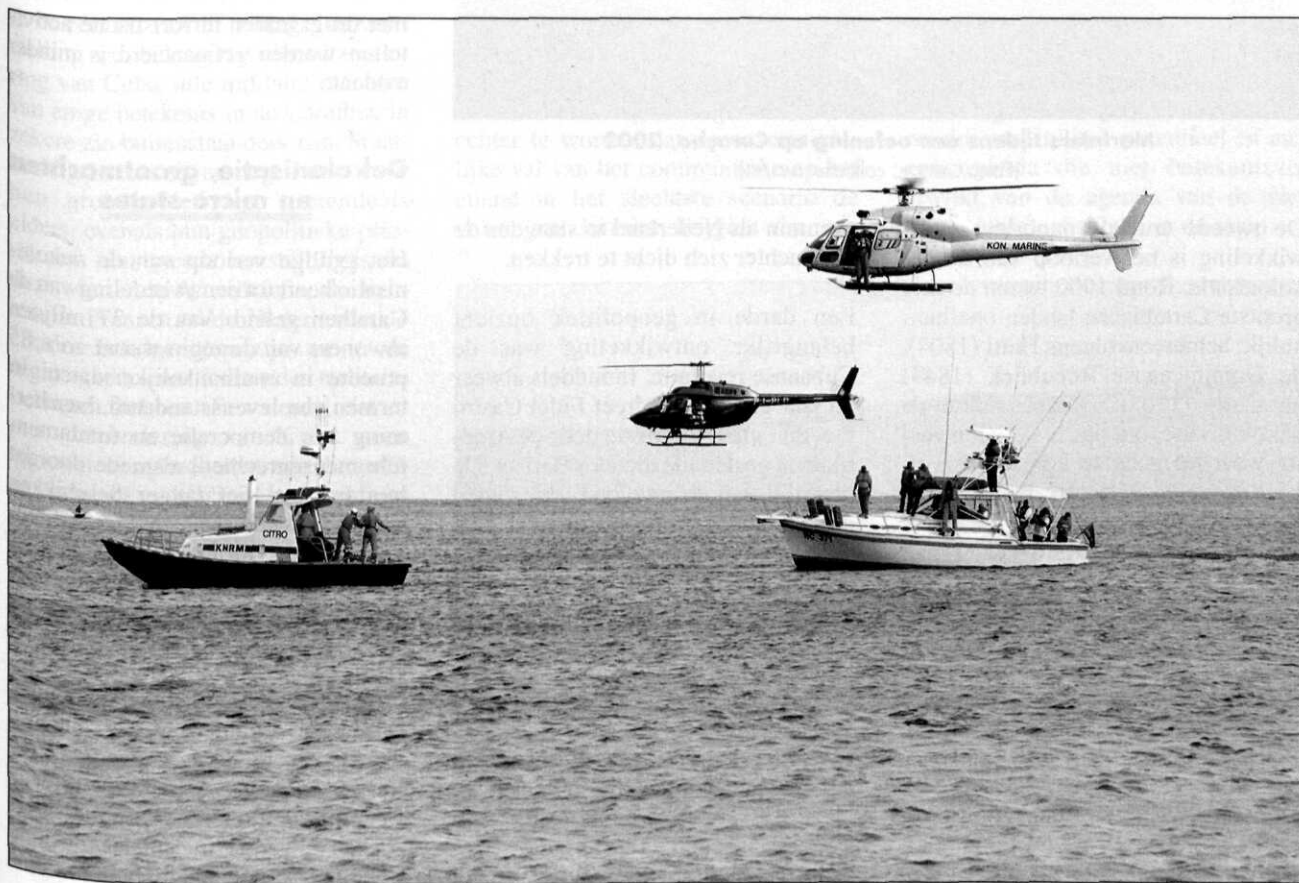
Amazonegebied in het zuiden, en van de oostkust van Midden-Amerika tot het verre oosten van de noordoostkust van Zuid-Amerika.

Wat deze (ei)landen delen is een geschiedenis van kolonisatie door vier Europese mogendheden, de al dan niet bewust doorgevoerde genocide van de oorspronkelijke Indiaanse bevolking en het opnieuw bevolken met vrijwillige en gedwongen migranten: Europeanen en vooral de Afrikaanse slaven en Aziatische contractarbeiders die op suiker- en koffieplantages tewerk werden gesteld. De erfenis vandaag is een gebied dat, ondanks die gemeenschappelijke geschiedenis, wordt gekenmerkt door een grote mate van heterogeniteit. Zo zijn er grote contrasten in grootte, bevolkingsomvang en -dichtheid, in etnische samenstelling van de bevolking, in staatkundige stelsels en politieke oriëntaties en in de culturele

erfenissen, te beginnen met de officiële talen (Spaans, Engels, Frans en in veel mindere mate ook Nederlands).

Wat de inwoners van het
Caraïbisch gebied weer delen
is een sterke externe
gerichtheid.

Geen wonder overigens in een regio die zo zeer met de komst van de Europeanen 'opnieuw' werd gemaakt. Deze externe gerichtheid is in de naoorlogse periode dramatisch tot uitdrukking gekomen in de massale emigratie naar de voormalige moederlanden in Europa en vooral naar de nieuwe metropool, de Verenigde Staten. Hiermee is direct één van de vier ontwikkelingen benoemd die de naoorlogse geschiedenis van de Caraïben karakteriseren en daarmee de hedendaagse geopolitieke agenda bepalen.

Drugsbestrijding door Kustwacht bij Curaçao, 2002 (Foto: CAVDKM; collectie: IMG/KL)

Mariniers tijdens een oefening op Curaçao, 2002

(Foto: CAVDKM; collectie: IMG/KI)

De tweede cruciale naoorlogse ontwikkeling is het verloop van de dekolonisatie. Rond 1900 waren de drie grootste Caraïbische landen onafhankelijk: achtereenvolgens Haïti (1804), de Dominicaanse Republiek (1844) en Cuba (1902). Daarna stokte de dekolonisatie, om pas in de jaren zestig weer op gang te komen. Vervolgens werden de meeste Britse eilanden onafhankelijk, evenals Suriname (1975). Dit proces werd echter niet voltooid in de zin dat alle Caraïbische landen onafhankelijk werden. Behalve het Koninkrijk der Nederlanden zijn ook het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en de Verenigde Staten nog staatkundig aanwezig in de Caraïben. Hieraan liggen overigens geheel verschillende logica ten grondslag. De Fransen en Amerikanen zijn nog steeds prominent aanwezig omdat zij er om geopolitieke redenen graag wilden blijven, de Britten omdat zij er

evenmin als Nederland in slaagden de deur achter zich dicht te trekken.

Een derde in geopolitiek opzicht belangrijke ontwikkeling was de Cubaanse revolutie. Inmiddels alweer 45 jaar geleden verdreef Fidel Castro met zijn *guerrilleros* de door de Amerikanen gesteunde dictator Batista. De bloeitijd van de revolutie viel samen met de Koude Oorlog; Castro's Cuba werd een Caraïbische extensie van het sovjetblok. Vooral de Verenigde Staten reageerde heftig, met een tweeledige strategie van verhoging van de militaire aanwezigheid en bestuurlijke en economische ondersteuning van bevriende landen in de regio. Dit beleid werd geïntensiveerd toen er in de vroege jaren tachtig zelfs sprake leek van een succesvolle export van het Cubaanse model in de regio. Deze export mislukte echter. Sinds de val van het sovjetblok staat Cuba, politiek

gezien, weer geïsoleerd in de regio en daarbuiten.

De vierde ontwikkeling van geopolitiek belang is van recenter datum.

In de laatste twee decennia hebben de productie van drugs aan de continentale randen van de Caraïben en vooral de doorvoer ervan via de regio, een enorme vlucht genomen.

Onverbreekelijk verbonden met de productie en handel van drugs is *money laundering*, de corrumpering van publieke instituties en particuliere ondernemingen door kwaad geld en de toename van geweld en verslaving in de betrokken samenlevingen. Het lijkt geen twijfel dat dit ook in de Caraïben het geval is. Of, zoals elders in de wereld vrij duidelijk, ook hier met drugsgelden terroristische activiteiten worden gefinancierd is minder evident.

Dekolonisatie, grootmachten en micro-states

Het grillige verloop van de dekolonisatie heeft tot een tweedeling van de Caraïben geleid. Van de 37 miljoen inwoners van de regio woont zo'n 85 procent in onafhankelijke staten. In termen van levensstandaard, bescherming van democratie en fundamentele mensenrechten, alsmede doordat hun burgers niet langer beschikken over het paspoort van en dus vrije toegang tot een rijk moederland, zijn zij veel minder goed af dan de niet-soevereine landen. Vanuit een nationalistisch oogpunt staat daar tegenover dat zij wel de voldoening smaken hun lot in eigen hand te hebben genomen. Dat laatste argument weegt kennelijk niet zwaar in de nog overgebleven '(post)koloniale gebieden'. Steeds weer blijkt uit referenda, opinieonderzoeken en verkiezingsuitslagen dat de steun voor onafhankelijkheid er minimaal is.

De 15 procent 'niet-onafhankelijke' Caraïbiërs zijn verdeeld over het grondgebied van vier (post)koloniale mogendheden. Tot de Verenigde Staten behoren twee Caraïbische domeinen, Puerto Rico (3,8 miljoen inwoners) en de US Virgin Islands (110.000). Frankrijk heeft er drie overzeese provincies, bestuurd vanuit Parijs: Martinique, Guadeloupe (met inbegrip van Frans St.-Martin) en Frans-Guyana. Tezamen wonen daar zo'n één miljoen mensen. Het Verenigd Koninkrijk heeft een handvol *overseas territories* in de Caraïben (totaal 155.000). Het Koninkrijk der Nederlanden ten slotte rekent de vijf eilanden van de Nederlandse Antillen (180.000) en Aruba (90.000) tot zijn grondgebied. De wijze waarop en het succes waarmee de vier moederlanden omgaan met hun Caraïbische extensies verschilt in allerlei opzichten. Die kwestie kan hier echter blijven rusten.¹

In de context van dit artikel is de vaststelling van belang dat met uitzondering van Cuba, alle militaire machten van enige betekenis in de Caraïben in zekere zin buitenstaanders zijn. Staatkundig horen zij er nog thuis, maar hun grondgebied ligt grotendeels elders, evenals hun geopolitieke prioriteiten. Een tweede vaststelling is dat deze vier – de Amerikanen, de Britten, de Fransen en de Nederlanders – elkaars bondgenoten zijn en in de regio geen conflicterende militaire belangen hebben. Een derde, dat er met uitzondering van Cuba geen regionale mogendheden zijn die militair gewicht in de schaal leggen of een alternatieve koers zouden willen en mogelijk kunnen varen.

Een laatste vaststelling is dat de Cuba-factor sinds de val van het Sovjetblok sterk aan belang heeft inge-

boet. Dit geldt ook de militaire uitstraling van deze communistische staat. In de jaren zeventig en tachtig was Cuba prominent aanwezig in de regio en in Afrika; daarvan is nu geen sprake meer. De omvang van de reguliere Cubaanse krijgsmacht is drastisch gekrompen, maar wordt altijd geschat op zo'n 60.000 manschappen; daarnaast zijn 3,5 miljoen Cubanen lid van brigades die in tijden van oorlog ook militaire taken hebben.² Dit alles dient nu slechts de eigen defensie – tegen een Amerikaans offensief dat allengs minder waarschijnlijk is geworden.

Meer dan ooit is de
Cubaanse kwestie
een exclusief Amerikaans-
Cubaanse kwestie geworden.

De schijnbaar totale stagnatie in deze relatie weerspiegelt meer de electorale calculaties van het Witte Huis en het isolement van Castro's clan dan rationeel buitenlands beleid. In het vervolg van dit artikel blijft Cuba buiten beschouwing. Vastgesteld dient echter te worden dat de onvermijdelijke val van het communisme op het eiland in het slechtste scenario de vorm zou kunnen krijgen van een

crash landing gevolgd door langdurige instabiliteit en stijgende criminaliteit, alsmede een sterke toename van de illegale emigratie. De vs zullen in zo'n scenario een hoofdrol krijgen en deze waarschijnlijk slechts in beperkte mate willen of kunnen delen met andere landen. Een geslaagde politieke en economische transitie zal Cuba op termijn juist tot de meest krachtige economie van de regio maken, met een concurrentievermogen dat vooral in de sfeer van toerisme binnen de Caraïben veel slachtoffers kan maken. Dat scenario mondt uit in nieuwe migratiestromen richting de niet-soevereine landen van de regio én hun moederlanden.

De geopolitieke kaart is echter, afgezien van het geval Cuba, vrij duidelijk. De twee andere grote landen, Haïti en de Dominicaanse Republiek, delen één eiland en hebben het te druk met zichzelf en elkaar om in de regio een rol te spelen. Ook zij hebben eigenlijk maar één werkelijk belangrijke externe connectie, *for good or for worse*, namelijk de Amerikanen. Dan volgt een lange rits *micro-states* zonder veel militair potentieel en met een agenda die niet betekenisvol afwijkt van de agenda van de vier postkoloniale machten in de regio.

Kustwacht onderschept drugstransport op zee bij Curaçao (geënsceerd)

(Foto: CAVDKM; collectie: IMG/KL)

¹ Zie Gert Oostindie & Inge Klinkers, *Decolonising the Caribbean. Dutch Policies in a Comparative Perspective* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2003).

² Gegevens ontleend aan <http://www.globalsecurity.org/military/world/cuba/minfar.htm> (geconsulteerd 26-3-2004).

Drugsvangst op de Antillen (Foto: CAVDKM; collectie: IMG/KL)

Omwonende spelers

Rest de groep landen aan de grenzen van de Caraïbische regio, in het bijzonder Mexico, Colombia, Venezuela en Brazilië. Met uitzondering van Brazilië maken zij deel uit van de in 1994 opgerichte *Association of Caribbean States* (ACS). Deze organisatie heeft echter geringe politieke en geen militaire betekenis. Tweederde van de bevolking van de landen die deze ACS uitmaken woont in de grote drie (G-3), Mexico, Colombia, Venezuela. De rest is evenwichtig verdeeld tussen de Caraïbische landen enerzijds en de Midden-Amerikaanse landen anderzijds. De ACS streeft lofwaardige doelen na in de sfeer van intraregionale samenwerking en politieke afstemming. Dit kan niet verbloemen dat de prioriteiten van de landen van de G-3 en van de twee andere blokken elders liggen.

Brazilië en Venezuela hebben traditioneel claims gelegd op de Guyana's, die ook onderling hun grenzen betwisten. Er zijn onbesliste grensgeschillen die ook de afgelopen jaren nog met enige regelmaat tot dreigende taal over en weer hebben geleid. Daarnaast is er de meer sluipende penetratie vanuit Brazilië, in de vorm van al dan niet tijdelijke migratie. Een

toch al in vele opzichten, ook militair, zwakke staat als Suriname, zag zich de afgelopen jaren geconfronteerd met een sterke stijging van het Braziliaanse aandeel in de bevolking, nu door sommigen al geraamd op zo'n tien procent. Daarnaast betwisten buurland Guyana en Suriname elkaars grenzen, een slepend conflict dat al bij internationale gremia is aangemeld en verder uit de hand kan lopen. Formeel heeft Nederland met dit alles niets meer van doen. Informeel wel, daar tot ergernis van velen aan beide zijden van de oceaan de voormalige kolonisator in internationale betrekkingen nog steeds een beetje als eerste patroon van Suriname wordt gezien.

De claim van Venezuela op de direct boven hun kustlijn liggende Benedenwindse Antillen dateert van eeuwen her. Pas in de jaren zeventig van de twintigste eeuw werd deze claim min of meer opgegeven of tenminste bevroren, zij het onder het beding dat Carácas geen instabiliteit duldt en juist daarom de Nederlandse aanwezigheid gedooft. Vooralsnog is vooral Venezuela zelf uitermate instabiel. De kans dat president Hugo Chávez zijn populisme voortzet met een plotselinge bezetting van de Antillen lijkt echter nihil. Hij weet tenslotte van het mislukte precedent – de bezetting

door de Argentijnse junta van de Malvinas/Falkland Islands – en van de militaire aanwezigheid en verantwoordelijkheden van Nederland. Geen wonder dat de Antillianen en Arubanen, met de langgerekte en nog allerminst afgesloten Venezolaanse crisis op minder dan honderd kilometer afstand, maar wát gelukkig zijn met hun status als deel van het Koninkrijk.

Directe territoriale agressie is van geen van de G-3-landen of van Brazilië te verwachten. Indirect, buiten de staat om, kan echter vooral van Colombia wél een dreiging uitgaan, namelijk in de sfeer van aan drugs-criminaliteit gekoppeld terrorisme. Daarover hieronder meer.

Caraïbische veiligheidsagenda

In het voorafgaande is een geopolitieke en militaire kaart van de Caraïben geschetst, die direct duidelijk maakt hoezeer deze regio een achtertuin is gebleven van de drie oude (post)koloniale mogendheden en vooral van die ene nieuwe, de vs. De ongelijkheid in macht, schaal en welvaart is enorm, de definiëring van het belang waarin deze hoofdrolspelers in de regio opereren, vloeit direct voort uit hun eigen behoefte problemen in en vanuit de regio te beteugelen en/of buiten de eigen grenzen te houden. Daar staat tegenover dat deze mogendheden er dus ook een belang bij hebben om de voedingsbodem voor zulke problemen weg te nemen. Dit vertaalt zich dan in economische en politieke ondersteuning van de Caraïbische landen. Soms is deze omvangrijk en structureel, vooral in het geval van de 'eigen' non-soevereine landen. Juist in het geval van de onafhankelijke landen is deze ondersteuning vaak slechts mondjesmaat en dus nauwelijks meer dan een schrale troost.

Dit laatste neemt niet weg dat, met uitzondering van Cuba, de overige Caraïbische landen zich wel kunnen vinden in enkele hoofdlijnen van het

veiligheidsbeleid van de Amerikanen en in hun kielzog de Fransen, Britten en Nederlanders. Dat geldt zeker de *war on drugs* en de inzet van de kustwacht daarbij. Er mag in de kleine Caraïbische staten vaak irritatie bestaan over de *heavy-handed* aanpak van met name de Amerikanen,

het lijdt geen twijfel dat bestrijding van drugshandel en de daaraan gelieerde criminaliteit uiteindelijk ook in hun belang is.

Handhaving van de territoriale integriteit is dat ook, juist voor de kleinere staten die zich op eigen kracht nooit zouden kunnen beschermen tegen agressie van grote buurlanden. Dan kunnen de kleinere landen ook profiteren van het feit dat marinepatrouilles ook andere vormen van criminaliteit opmerken, in het bijzonder milieudelicten.

De andere prioriteiten op de Amerikaanse agenda kunnen op minder enthousiasme rekenen. Dat de Amerikaanse kustwacht patrouilleert om illegale Caraïbische migranten te weren roept wellicht begrip op, maar zeker geen bijzondere sympathie. Het Amerikaanse beleid ten opzichte van landen als Cuba en Haïti wordt in de regio met veel scepsis bezien. Voor de drie Europese landen geldt dat zij hier het beleid van de Europese Unie vol-

gen dat, zeker ten aanzien van Cuba, wat tegemoetkomender is. Ernstige conflicten met de Amerikanen roept dit echter vrijwel nooit op. Uiteindelijk beschouwen ook de Europeanen deze regio in de eerste plaats als een Amerikaanse zorg.

Het Statuut en de militaire verantwoordelijkheid van het Koninkrijk

Sinds 1954 – dit jaar dus een halve eeuw – fungeert het Statuut van het Koninkrijk der Nederlanden als de hoogste staatkundige regeling van het rijk. In die vijftig jaar veranderde het lidmaatschap van het transatlantische Koninkrijk. Suriname trad in 1975 uit, Aruba scheidde zich af van de Antillen en verkreeg in 1986 een 'status aparte', een eigen positie als land in het Koninkrijk.

Inhoudelijk bleef het Statuut onveranderd. Het Koninkrijk heeft een unieke structuur van drie formeel autonome landen, waarboven een koninkrijksregering staat die zaken van algemeen belang regelt. Onderliggende principes zijn de vrijwilligheid waarmee dit postkoloniale verband in 1954 werd aangegaan, alsmede ficties van 'gelijkwaardigheid' en 'wederzijdse bijstand' tussen naar schaal en macht volstrekt ongelijke partners. Het Statuut werd een halve eeuw geleden omschreven als 'geen eeuwig edict'. Dat het toch overeind blijft is minder

te danken aan de voortreffelijkheid van het Statuut dan aan zijn rigiditeit. Iedere wijziging dient unaniem door de partners te worden onderschreven. Dat is, terzijde, ook de reden waarom Den Haag noch de onafhankelijkheid, noch bijvoorbeeld een provinciestatus eenzijdig aan de Antillen en Aruba kan opleggen.

In Nederland is en wordt vaak gepleit voor een inhoudelijke wijziging van het Statuut, die de Caraïbische autonomie verder zou inperken. Overzee bestaan daar tot op heden onoverkomelijke bezwaren tegen. Ook onder de huidige verhoudingen kan Nederland overigens uiteindelijk het laatste woord hebben. De koninkrijksregering heeft een ruim mandaat en bestaat uit het Nederlandse kabinet, uitgebreid met een vertegenwoordiger van het Antilliaanse kabinet en een van het Arubaanse. Een koninkrijksparlement is er niet. Als het er werkelijk om spant beslist Nederland. Den Haag is echter ontevreden met de definiëring van het mandaat, dat het ruimer zou willen zien, en met het gevoelen dat nu vooral achteraf ingegrepen kan en moet worden als zaken overzee scheef zouden groeien. De discussie over het Statuut loopt nu al jaren. Het is niet uitgesloten en om allerlei redenen ook wel wenselijk dat deze in de toekomst tot structurele aanpassingen leidt. Deze kwestie kan hier echter blijven rusten.

Het Statuut definieert enkele zaken als behorend tot de verantwoordelijkheid van de koninkrijksregering. De belangrijkste van deze 'koninkrijksaangelegenheden' zijn buitenlands beleid en defensie, de bepaling van het staatsburgerschap en het waarborgen van deugdelijk bestuur in de afzonderlijke landen. Het Statuut geeft dus een directe aanwijzing van het waarom en hoe van de militaire aanwezigheid van het Koninkrijk in en om de Nederlandse Antillen en Aruba.

Traditionele taken

De traditionele hoofdtaken van de krijgsmacht in de Caraïben zijn de verdediging van het grondgebied van het Koninkrijk en het verlenen van militaire bijstand aan de autoriteiten in de Nederlands-Caraïbische landen. De militaire aanwezigheid van het Koninkrijk krijgt gestalte in de vorm van de Koninklijke Marine onder bevel van de Commandant Zeemacht

De mijnenveger Hr. Ms. Abraham Crijnsen en een schip van de Kustwacht bij Curaçao, 1996

(Foto: CAVDKM; collectie: IMG/KL)

Caraïbisch Gebied (CZMCARIB). Hij heeft zijn hoofdkwartier op de permanente marinebasis Parera, op Curaçao. Op dat eiland bevinden zich tevens de marinekazerne Suffisant en, op het vliegveld Hato, de faciliteit Hato Militair. Op Aruba ligt de tweede basis van de KM, de marinierskazerne Savaneta. Op Sint-Maarten bevindt zich alleen een steunpunt ten behoeve van de Kustwacht, formeel een civiele organisatie.

De laatste oorlogshandelingen in en rond de Nederlandse Caraïben dateren uit de Tweede Wereldoorlog. Sindsdien, en dus ook sinds in 1954 het Statuut van kracht werd, is nooit sprake geweest van aanvallen op en vrijwel nooit van serieuze bedreiging van de territoriale integriteit van de Caraïbische landen van het Koninkrijk. Of dit te danken is geweest aan de permanente militaire aanwezigheid van de krijgsmacht laat ik aan het oordeel van de lezer.

Feit is dat de krijgsmacht in de Nederlandse Caraïben de afgelopen zes decennia dus nooit in een oorlogssituatie heeft verkeerd.

Interstatelijke conflicten waarin het Koninkrijk militair betrokken zou kunnen worden lijken ook thans niet waarschijnlijk.³

Wel heeft de Koninklijke Marine eenmaal, in de dagen van de Curaçaose revolutie van 30 mei 1969, gewapenderhand ingegrepen om de orde ter plekke te herstellen. Dit optreden vond plaats op verzoek van de Antilliaanse regering aan de koninkrijksregering, was succesvol en kortstondig en verliep vrijwel rimpelloos en zonder bloedvergieten. Dat deze militaire ondersteuning werd geboden was conform artikel 43, lid 2 van het Statuut, dat het Koninkrijk verplicht de deugdelijkheid van het bestuur in de drie betrokken landen te waarborgen. Naar het oordeel van de Antilliaanse regering was op deze grond een

Patrouillerende Nederlandse mariniers tijdens de UNMIH-vredesmissie, maart 1995 (Foto: CAVDKM; collectie: IMG/KL)

ingrijpen geboden, een oordeel dat vervolgens van Nederlandse, c.q. koninkrijkszijde werd onderschreven en opgevolgd.

Vooralsnog is het bij dit ene, voor Nederland overigens bijkans traumatische ingrijpen gebleven. Een herhaling is echter niet uitgesloten, zeker niet in het huidige gespannen klimaat op Curaçao. Een *worst case scenario* daarbij is dat er onlusten zouden uitbreken die naar Nederlands oordeel wél en naar oordeel van de Antilliaanse regering geen aanleiding geven tot militaire ordehandhaving op grond van de waarborgfunctie van het Statuut. Nog gecompliceerder zou het worden indien onlusten zouden volgen op een Haags besluit – in Nederland regelmatig en vaak luchthartig bepleit – de Antilliaanse regering tijdelijk terzijde te schuiven of onder curatele te stellen. Indien daarop onlusten zouden volgen zou Den Haag zich gedwongen kunnen zien om, tegen de geest van het Statuut, eenzijdig het besluit te nemen tot een militair herstel van de orde. Een dergelijk scenario is uiteraard niet gewenst en gelukkig ook niet waarschijnlijk.

De ironie wil dat het enige verzoek

sinds 1969 om ingrijpende 'harde' militaire bijstand van de Koninklijke Marine nu juist kwam van de Antilliaanse regering en vervolgens in eerste instantie door de Nederlandse regering werd afgewezen. Dat deed zich voor in 2003, toen de toenmalige regering-Ys in het kader van een harde actie tegen de drugshandel en wapenbezit op Curaçao enkele beruchte wijken volledig had willen laten afgronden door de KM, om deze vervolgens door de eigen politie te laten doorzoeken. Nederland hield dit af maar stuurde wel een team van experts om deze optie te onderzoeken. De conclusies van het team werden

³ Het meest waarschijnlijk onder de vele niet-waarschijnlijke scenario's zou nog zijn dat het slepende grensconflict tussen Guyana en Suriname tot een gewapend conflict leidt, zoals dit ook in 1967 en 1969, dus nog voor de onafhankelijkheid van Suriname, bijna het geval was. Suriname zou dan mogelijk om Nederlandse ondersteuning vragen, Guyana om Britse. De meest waarschijnlijke uitkomst zou toch zijn een militaire bemiddeling onder auspiciën van de regionale organisaties CARICOM en/of de OAS, of eventueel van de VN. Noch Nederland, noch het VK zou graag direct militair betrokken willen zijn bij de afwikkeling van een door henzelf tijdens de koloniale periode en de dekolonisatie nooit opgeloste grenskwestie.

aan de Antilliaanse regering aangeboden. Het heeft vooralsnog niet tot duidelijke afspraken geleid.⁴

De KM kan, naast bovengenoemde 'harde' militaire bijstand – die voorts heeft bestaan uit het verlenen van assistentie bij het bewaken van de Koraal-Spechtgevangenis op Curaçao, bij gevangentransport tussen de eilanden en bij bommeldingen – ook 'zachte' bijstand verlenen. Het gaat dan om directe hulpverlening in noodgevallen. In Caraïbische context betreft dat vooral hulpverlening bij orkaanpassages, zoals in de jaren negentig bij de rampzalige orkanen Luis, Lenny en George. Orkanen behoren nu eenmaal tot de onvermijdelijkheden in de Caraïben; hulpverlening bij orkaanpassages zal dus altijd tot het takenpakken van de KM in de regio behoren. Deze lokaal uiteraard zeer gewaardeerde hulp kan, anders dan de 'harde' variant, na een verzoek hiertoe door de Antilliaanse of Arubaanse gouverneur direct, dus zonder tussenkomst van de Rijksministerraad, worden verleend. De gouverneur is dan verantwoordelijk voor de aansturing.

Nieuwe taken

Als gezegd zijn de traditionele hoofdtaken van de krijgsmacht in de Caraïben nog altijd de verdediging van het grondgebied van het Koninkrijk en het verlenen van 'harde' en 'zachte' militaire bijstand. Sinds de jaren negentig van de twintigste eeuw is het takenpakket van de krijgsmacht verbreed. De nieuwe taken liggen in de sfeer van bescherming van de territoriale wateren rond de Antillen en Aruba en bestrijding van drugshandel in de internationale wateren van de Caraïben.

War on drugs

Voor de bescherming van de territoriale wateren rond de Antillen en Aruba, in het bijzonder tegen drugshandel, is in 1996 de Kustwacht ingesteld. Dit is juridisch een civiele organisatie, die personeel, operationeel en

materieel wordt ondersteund door de Koninklijke Marine. Anders dan wel wordt gedacht vloeit deze Kustwacht niet in eerste instantie voort uit een Haags initiatief dat de Antillen en Aruba min of meer moest worden opgelegd. De eerste plannen kwamen juist van Caraïbische zijde: Aruba vroeg er al in 1987 om. Dat het vervolgens vrij lang duurde voordat de Kustwacht officieel operationeel was, illustreert de delicate verhoudingen binnen het Koninkrijk en de Haagse onmacht om eenzijdig beleid te formuleren en door te drukken.

Aanvankelijk was Nederland niet enthousiast, redenerend dat dit initiatief niet tot de traditionele taken van de zeemacht behoorde. In 1994 was Den Haag echter om en werd een Gemengde Commissie Kustwacht ingesteld. Hierop volgde een moeizaam onderhandelingsproces over bevoegdheden, aansturing en kostenverdeling, waarbij Aruba en Nederland elkaar snel vonden, maar de Antillen uit beduchtheid voor aantasting van hun autonomie eisen stelden die door betrokken minister Voorhoeve als 'juridische haarkloverij' werden afgedaan. In de Nederlandse politiek werd de irritatie harder verwoord. Uiteindelijk werd overeengekomen dat de Kustwacht juridisch een civiele organisatie zou zijn met als taak de bescherming van de territoriale wateren van de Nederlandse Antillen en Aruba. Zij is bevoegd binnen de territoriale wateren onder jurisdictie van het Openbaar Ministerie vaartuigen te detecteren en aan te houden.

Formeel staat de Kustwacht onder de directe verantwoordelijkheid van de koninkrijksregering. De beleidsmatige aansturing ligt echter in handen van het tripartite overleg bestaande uit de ministers van Justitie van de drie landen van het Koninkrijk. De directe supervisie wordt uitgeoefend door de procureurs-generaal van de Nederlandse Antillen en Aruba – die op hun beurt ook weer functioneren onder auspiciën van de koninkrijksregering. De KM faciliteert deze civiele orga-

nisatie Kustwacht; daarom heeft de Commandant Zeemacht Caraïbisch Gebied ook een tweede civiele hoofdtak als Commandant van de Kustwacht N&A.

De kostenverdeling van de Kustwacht werd vastgelegd op tweederde door Nederland en eenderde door de Antillen en Aruba. Oranjestad en vooral Willemstad hebben sindsdien niet altijd aan de verplichtingen kunnen of willen voldoen. De resulterende schulden zijn in 2003 door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties kwijtgescholden aan de Antillen, terwijl voor Aruba een aparte regeling werd getroffen. In 2003 voldeden beide landen aan hun verplichtingen.⁵

Het eigen personeel van de Kustwacht bestaat uit 140 personen, aangevuld met een twintigtal personeelsleden van de KM; zij beschikt over eigen operationele middelen (kustwacht-cutters, inshore-vaartuigen en patrouilleboten) en heeft drie steunpunten, op Aruba, Curaçao en Sint-Maarten. In de praktijk is ondersteuning van de Kustwacht de hoofdtak van de marine. Volgens opgave van het ministerie van Defensie vliegen de P3C-Orions van de KM 95 procent van de tijd ten behoeve van de Kustwacht. Het marinedregat vaart voor hetzelfde deel van de tijd ten behoeve van counterdrugoperaties.⁶

Daarnaast – maar in termen van tijdsinvestering aanmerkelijk bescheiden

4 Informatie van de toenmalige Gevolmachtigde Minister van de Nederlandse Antillen, C.P. de Haseth, respectievelijk van de Marinevoorlichting/Defensievoorlichting, ministerie van Defensie.

5 Zie voor de gang van zaken bij de instelling van de Kustwacht Gert Oostindie & Inge Klinkers, *Knellende Koninkrijksbanden. Het Nederlandse dekolonisatiebeleid in de Caraïben, 1940-2000* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2003), dl. 3, blz. 270-5. Zo ook Oostindie & Klinkers, *Decolonising the Caribbean*, blz. 143-4. Informatie over de recente financiële regelingen ontleend aan de Marinevoorlichting/Defensievoorlichting, ministerie van Defensie.

6 In het verband van Kustwacht en CTG 4.4 (zie direct hieronder).

ner – werkt de marine in internationale wateren onder de paraplu van de *Joint Inter Agency Task Force South* (JIATFS). Dit samenwerkingsverband, waarin de Amerikanen een dominante rol hebben, is voornamelijk gericht op ‘counterdrugs’-operaties. De CZMCA-RIB is in deze context als *Commander Task Group 4.4* (CTG 4.4) ondercommandant van JIATFS. Deze organisatie beschikt niet over eigen vlieg- of vaartuigen, maar is een samenbundeling van nationale en internationale inlichtingendiensten, die liaisonofficieren beschikbaar stellen ten behoeve van de coördinatie van het ‘counterdrugs’-beleid in de regio. Naast de Amerikanen heeft binnen de JIATFS alleen het Koninkrijk een bevelsgebied, dat zich dus uitstrekt buiten de territoriale wateren van het eigen grondgebied.

Zowel over de Kustwacht en de ondersteuning van de marine daarbij als over de inzet van de KM bij de bestrijding van drugshandel in de internationale wateren van de Caraïben, wordt in algemene zin vrij positief geoordeeld. De eerlijkheid gebiedt daarbij aan te tekenen dat de beoordelaars tevens *stake holders* zijn: de beide Caraïbische regeringen, die groot belang hechten aan de Kustwacht, ook met het oog op hun imago bij de vs; de Koninklijke Marine, die in de Caraïbische wateren een belangrijk werkteerrein heeft; de Amerikaanse regering, die grote belangen heeft bij het permanent engageren van militaire en politieke ondersteuning voor haar ‘war on drugs’.

Per definitie is de omvang van drugshandel moeilijk vast te stellen. De mondiale handel in cocaïne bedraagt 970.000 kilo, waarvan de helft door de Caraïben zou worden vervoerd richting de vs en Canada danwel Europa. De omvang van de import in Europa, aangevoerd via de Caraïben

danwel direct vanuit Latijns-Amerika, wordt op 280.000 kilo geschat. In 2003 onderschepten de Kustwacht en – in veel mindere mate – CTG 4.4 bijna 10.000 kilo cocaïne, terwijl op basis van inlichtingen van CTG 4.4 in Nederland de grootste vangst ooit (4000 kilo) werd gedaan.

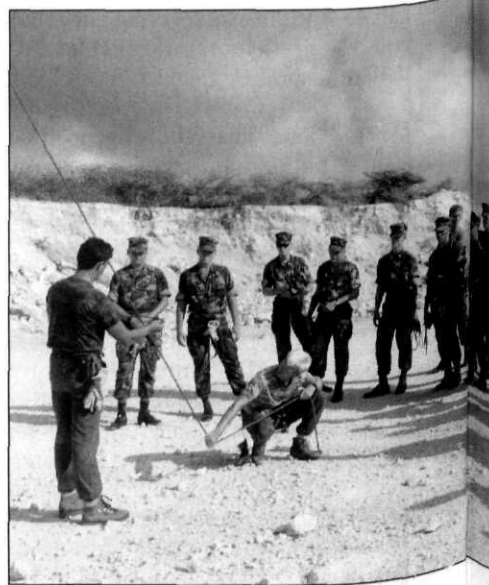
De pakkans blijft dus bescheiden, maar is reëel.

Het ligt voor de hand te veronderstellen dat zonder de zichtbare inspanningen van Kustwacht en CTG 4.4, de drugshandel nog meer zou floreren. Een in opdracht van de drie koninkrijkslanden uitgevoerde evaluatie van de Kustwacht, vatte haar opereren puntig en niet verbloemend samen;

‘in redelijke mate efficiënt en in beperkte mate effectief’.⁷

Hiermee wordt ook diplomatiek succes geboekt. In de maritieme drugsbestrijding werkt het Koninkrijk weliswaar in de eerste plaats mee met de vs, maar daarnaast onder meer in het kader van de JIATFS, ook met de Britten en Fransen. Dit biedt Den Haag, dat te kampen heeft met het negatieve imago *soft on drugs* in eigen land te zijn, de gelegenheid elders in de wereld dit beeld enigszins te corrigeren. Het lijkt niet zó vergezocht ook dit motief een plaats te geven in de verklaring van de Nederlandse inzet voor de Kustwacht.

Overigens heeft het Koninkrijk zich, eveneens in het kader van de ‘war on drugs’, enkele jaren geleden in een potentieel gevaarlijke situatie gemanoeuvreerd. In 1998 stonden de Antillen en Aruba, ondersteund door Nederland, de vs toe twee *Forward Operating Locations* te vestigen op Aruba en Curaçao, ter ondersteuning van maritieme ‘counterdrugs’-operaties. Uitdrukkelijk werd vastgelegd

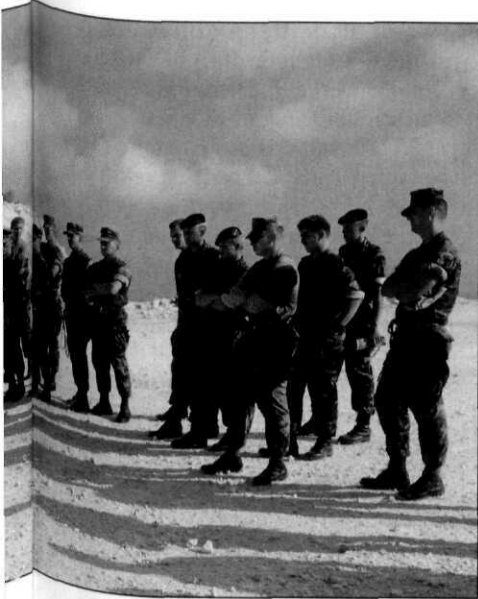

dat deze FOLS niet mogen dienen als militaire uitvalsbases voor Plan Colombia, de Amerikaanse ‘war on drugs’ in Colombia.⁸

Voordelen van de vestiging van deze FOLS zijn duidelijk. Behalve dat zij een bijdrage leveren aan de bestrijding van de drugshandel ondersteunen zij de bereidheid van de landen van het Koninkrijk hiertoe nauw samen te werken met de vs. Dit kan niet alleen politieke voordelen hebben, maar ook de Amerikaanse toerist extra vertrouwen geven in de eilanden. Voorts bieden de FOLS extra werkgelegenheid. Geen wonder dus dat Aruba en Curaçao van meet af aan zeer enthousiast reageerden op de plannen. Niet volstrekt theoretisch is echter dat hierover door de Colombiaanse drugsmaffia anders wordt gedacht. Een nachtmerriescenario is dat een van de vele *warlords* in dat verscheurde land besluit de eilanden – en hun moederland – te straffen voor hun ondersteuning aan de Amerikanen. Een bom in een hotel is gauw gelegd en zou, nog afgezien van de mogelijke kosten in mensenlevens, de in hoge mate van toerisme afhankelijke eilandelijke economieën dramatisch treffen. Alternatieve *targets* te over, zoals het paleis van de gouverneur, een school, etc. Inderdaad een nachtmerriescenario, wellicht temeer onwaarschijnlijk

⁷ *Jaarboek van de Koninklijke Marine 2002*, blz. 49. Het onderzoek werd uitgevoerd door Deloitte en Touche.

⁸ Oostindie & Klinkers, *Decolonising the Caribbean*, blz. 144. Zie ook <http://www.tni.org/drugs/research/fols.htm>.

Oefening van mariniers op de Antillen, 1989

(Foto: CAVDKM; collectie: IMG/KL)

aan de VN-operatie *United Nations Mission Haiti*. De Nederlandse bijdrage aan deze missie, grotendeels uitgevoerd vanuit de basis Jacmel in het zuiden van Haïti, werd indertijd positief gewaardeerd en was geslaagd in zoverre als de gehele missie geslaagd was. Na een hectische periode vol politiek geweld werd het wettig gezag hersteld. De recente ontwikkelingen hebben echter bevestigd dat daarmee de wortels van de Haïtiaanse problematiek – armoede, overbevolking, een traditie van slecht bestuur, een oprukkende drugsproblematiek – geenszins waren aangetast. In 2004 werd opnieuw militair ingegrepen. De Amerikanen en de Fransen bereidden de weg voor een hernieuwde VN-missie. Nederland is niet gevraagd opnieuw deel te nemen en zal dit waarschijnlijk niet betreuren.⁹

Niet waarschijnlijk, maar ook weer niet geheel uit te sluiten is ten slotte de mogelijkheid dat Nederland in de toekomst nog eens ‘terug naar af’ gaat in Suriname. De eerder vermelde grenskwestie met Guyana zou een aanleiding kunnen zijn, maar ook een dramatische verslechtering van de politieke situatie. Toen begin jaren negentig een nieuwe coup van Bouterse leek te dreigen heeft Nederland, anders dan in 1980, al eens militaire taal gesproken, onder meer door een Orion van de KM van Curaçao naar Zanderij te sturen. Herhaling is nooit geheel uit te sluiten, maar zal door Nederland als het ook maar enigszins kan worden vermeden. Nogmaals, de eigen belangen zijn gering en wegen niet op tegen de kosten en risico's.

Kosten en baten

De aanwezigheid van de Nederlandse krijgsmacht in de Caraïben is een verplichting waaraan, uiteraard, kosten kleven. Deze zijn voor een buitenstaander niet goed te achterhalen, terwijl ook het ministerie van Defensie

terughoudend is in het verschaffen van informatie. Wel kan een en ander worden gezegd over de omvang van de militaire aanwezigheid. Deze omvat zo'n 1100 Nederlandse, 150 Antilliaanse en 39 Arubaanse militairen. Tot het materieel behoren een fregat en het ondersteuningsschip 'Pelikaan'. In principe staan er twee Orions op Curaçao, terwijl er bijvoorbeeld bij orkaannoodhulp op afroep een derde beschikbaar kan worden gesteld.

Vergelijken wij deze cijfers met de militaire aanwezigheid van de overige postkoloniale mogendheden in de regio, dan valt allereerst op dat het Verenigd Koninkrijk zich hier in militair opzicht veel bescheidener manifesteert. Er zijn geen permanente bases. Gedurende de helft van het jaar vaart een Brits fregat in de Caraïben, terwijl Britse Nimrods met enige regelmaat opereren vanaf Puerto Rico of de Amerikaanse FOLS. Onder meer in het voormalige Brits-Honduras, nu Belize, vinden jungletrainingen plaats. Dit alles is echter zeer bescheiden.

Frankrijk en de vs zijn aanmerkelijk steviger vertegenwoordigd. De Franse troepenmacht in de Caraïben omvat volgens eigen opgave 7000 manschappen, waarvan 4000 gestationeerd in Guadeloupe en Martinique en 3000 in Frans-Guyana. In laatstgenoemde provincie beschermen zij onder meer Kourou, lanceerbasis van het Europese ruimtevaartprogramma.¹⁰

De Amerikanen ten slotte hebben, na teruggave van hun basis in Panama, de eigen geassocieerde staat Puerto Rico tot de belangrijkste militaire basis in Latijns-Amerika gemaakt; op het eiland zijn nu enkele duizenden manschappen gelegerd. Veel belangrijker zijn echter de in de vs gelegerde troepen. De Caraïbische regio en Latijns-Amerika vallen onder *US Southern Command* (SOUTHCOM), aangestuurd vanuit Miami.¹¹

De Nederlandse militaire aanwezigheid in de regio vergt aanzienlijke investeringen, waartegenover de niet

omdat diezelfde drugsmafia dankbaar gebruik maakt van de financiële *offshore* faciliteiten van de eilanden – maar toch geen volstrekt ondenkbaar schrikbeeld.

Internationale bijstand en vredesoperaties

Mogelijke nieuwe taken liggen ook in de sfeer van internationale bijstand en vredesoperaties. 'Zachte' militaire bijstand werd bijvoorbeeld in 1998 verleend, toen twee compagnieën werden ingezet voor noodhulp in Honduras en Nicaragua na passage van de verwoestende orkaan Mitch. Met 'harde' militaire bijstand is ervaring opgedaan in Haïti, waar tussen juli 1994 en januari 1996 ongeveer duizend Nederlandse militairen (Koninklijke Marine en Koninklijke Marechaussee) een bijdrage leverden

⁹ Deze enigszins sceptische beoordeling deelde ik ook met de betrokkenen tijdens de briefing in Nederland (1994) en een verblijf van een kleine week op de basis in Jacmel (voorjaar 1995). Dit neemt niet weg dat ook naar mijn waarneming de Nederlandse aanwezigheid in en rond Jacmel door de lokale bevolking zeer werd gewaardeerd.

¹⁰ http://www.defense.gouv.fr/ema/forces/monde/hors_metro/effectifs.htm (geconsulteerd 26-3-2004).

¹¹ <http://www.ciponline.org/facts/dodsc.htm> (geconsulteerd 26-3-2004). Exacte cijfers over de omvang van Southcom zijn niet goed te destilleren uit deze site.

goed te kwantificeren opbrengst staat van een verhoogde veiligheid in het Caraïbische deel van het Koninkrijk. Per definitie profiteert ook het Europese deel van het Koninkrijk van de Kustwacht, in zoverre deze de doorvoer van drugs via de Antillen en Aruba naar Nederland vermindert.¹²

De krijgsmacht zelf kan ook als een onderneming worden gezien die EMPLOOI en werkterrein zoekt. In die zin is het dus, vooral voor de KM, een zegening dat het Koninkrijk zich nog altijd uitstrekt tot de Caraïben. Vanuit militair oogpunt is het een additioneel voordeel dat de overzeese gebiedsdelen net in dit deel van de wereld liggen. Zij bieden immers ruime mogelijkheden tot het trainen van manschappen in tropische omstandigheden. De ervaring die de KM in de Caraïben opdoet, wordt regelmatig gebruikt bij de ondersteuning van krijgsmachtgedelen elders, bijvoorbeeld nu in Irak.

In deze context is ook Suriname weer volop in beeld gekomen, namelijk als locatie voor Nederlandse jungletrainingen. Zulke trainingen zijn van groot belang voor het instandhouden van het snelle expeditionaire vermogen van het Korps Mariniers en de Luchtmobiele Brigade. De keuze voor Suriname vloeit in de eerste plaats voort uit de ideale ecologische en logistieke mogelijkheden die het land biedt. Sommigen zullen echter de keuze voor Suriname niet uitsluitend daaraan willen toeschrijven, maar tevens opvatten als een signaal, temeer daar Nederland zich nog verbonden voelt met de kolonie van weleer.

Lokale waardering voor de krijgsmacht

Dit alles neemt niet weg dat het zwaartepunt van de Nederlandse krijgsmachtactiviteiten, in het bijzonder de KM, in en rond de (Benedenwindse) Antillen ligt. De twee marinebases op Aruba en Curaçao vormen hiervan de kern. Politiek is deze militaire aanwezigheid onomstreden, zowel in Nederland als op de Antillen

en Aruba. Zoals gezegd: het voortduren van de koninkrijksbanden is van levensbelang voor de eilanden en zo wordt dat daar ook ervaren. De daaruit voortvloeiende militaire aanwezigheid op de eilanden bevestigt dit Nederlandse engagement in algemene zin, terwijl de KM ook meer direct vele lokale taken ten behoeve van de lokale bevolkingen verricht.

Niet onbelangrijk is de vraag hoe de lokale bevolking de aanwezigheid van de marine waardeert. Het meeste wat hierover bekend is moet worden gekwalificeerd als anekdotisch en loopt uiteen van de spreekwoordelijke oude vrouwtjes die de mariniers kwamen bedanken voor het herstel van de orde na 30 mei 1969, tot verhalen over ergernis over lomp gedrag van dronken mariniers. Wat het meest kenmerkend is valt te bezien. Men krijgt vaak de indruk dat de KM wordt ervaren – en in die zin niet altijd wordt gewaardeerd – als een Nederlandse institutie, grotendeels bemenst door *makambas* (witte Nederlanders) die zich verre houden van de eilandelijke samenlevingen.

Op de achtergrond speelt hier de vraag hoe Antillianen en Arubanen in algemene zin denken over de koninkrijksrelaties. Eind jaren negentig werd hierover een grootschalig onderzoek gehouden, *Ki sorto di Reino?/What kind of Kingdom?*¹³ Veel van de uitslagen bevestigden de verwachtingen van *insiders*. De overgrote meerderheid op alle eilanden gaven aan niet te zijn geïnteresseerd in onafhankelijkheid. Pragmatische motieven overwegen: het Nederlandse paspoort, de vrije migratie naar Nederland, de economische ondersteuning, de bescherming in koninkrijksverband van territorium, democratie en rechtsstaat. Immateriële motieven als een zekere verbondenheid met Nederland en een interesse voor de Nederlandse taal en cultuur, de bestaande taal- en cultuurkloof zijn er wel, maar spelen een veel minder belangrijke rol.

Behoud van de staatkundige relatie tussen Nederland en de eilanden werd

en wordt door de Antillianen en Arubanen buitengewoon belangrijk geacht. De werkelijke keuze gaat voor hen tussen het handhaven van de huidige situatie van vrij grote autonomie en een intensivering van de betrekkingen met Nederland. Antilliaanse en Arubaanse burgers verwelkomen een sterke, op allerlei onderdelen zelfs geïntensiverde betrokkenheid van Nederland.

Tegelijk sprong een ambivalentie in het oog: er leefden duidelijke reserves over een *daadwerkelijke* intensivering van de Nederlandse betrokkenheid, of het nu gaat om de 'provincie-optie' of minder ingrijpende veranderingen in de relatie.

Wezenlijk daarbij is dat de meeste Antillianen en Arubanen het gevoel hebben dat Nederland onvoldoende begrip en respect heeft voor de lokale maatschappij en cultuur.

Deze combinatie van de sinds 1990 allengs sterkere betrokkenheid van Nederland en het eilandelijke gevoel onvoldoende te worden begrepen gerespecteerd, draagt de kiem van conflicten in zich. De zeer kritische stemming over Nederland in en rond het onlangs gevallen Antilliaanse kabinet-Godett, is daarvan een sprekende illustratie.

Dit zou uiteraard ook kunnen leiden tot groeiende kritiek op de Nederlandse militaire aanwezigheid ter plekke.

¹² Dat er een lange weg te gaan is blijkt wel uit de nog steeds grote stroom drugs vanuit de Antillen naar Nederland; die drugs moeten uiteraard eerst naar de eilanden zijn gesmokkeld. Het helpt niet dat – gelukkig zeer – incidenteel ook mariniers bij deze smokkel betrokken blijken te zijn en daartoe zelfs misbruik hebben gemaakt van hun militaire status en militair materieel.

¹³ Gert Oostindie & Peter Verton, *Ki sorto di Reino?/What Kind of Kingdom? Visies en verwachtingen van Antillianen en Arubanen omtrent het Koninkrijk* (Den Haag: SDU Uitgevers, 1998).

Een Orion van de Marine Luchtvaartdienst boven Willemstad, 1996

(Foto: CAVDKM; collectie: IMG/KI)

Uit *Ki sorto di Reino?* bleek echter dat, althans aan het eind van de vorige eeuw, de aanwezigheid van de krijgsmacht voornamelijk positief werd gewaardeerd. Op alle eilanden zei 90-96% van de bevolking het belangrijk te vinden 'dat Nederland ons land beschermt tegen andere landen'. Op de vlak voor de Venezolaanse kust gelegen Benedenwindse eilanden antwoordde 64% (Curaçao) tot 80% (Aruba en Bonaire) bang te zijn 'voor overheersing door onze grote buurlanden als we ons los maken van Nederland'; zelfs op de onbedreigde Bovenwinden geldt dit voor 48% (Sint-Maarten) tot ruim 60% (Saba en Sint-Eustatius). Grote meerderheden, olopend van 76% in Aruba via 87% in Curaçao en meer dan 90% elders achtte het 'belangrijk dat Nederland zich met de Kustwacht blijft bemoeien'. Op alle eilanden meenden overgrote meerderheden (83-92%)

dat het eigen land zichzelf niet voldoende zou kunnen beschermen tegen de internationale misdaad.¹⁴

Deze uitslagen bevestigen dus niet alleen de wens van de Antillianen en Arubanen om in het Koninkrijk te blijven, maar meer in het bijzonder ook het mandaat van de krijgsmacht ter plekke. Dat is een wezenlijke legitimering voor de aanwezigheid en het werk van de KM en de Kustwacht. Het neemt mijns inziens niet weg dat de culturele en gevoelsmatige kloof die gaapt tussen de Caraïbische Nederlanders en het toch overwegend Nederlandse Koninkrijk, zich ook uitstrekt tot de gevoelens over de 'makambas' van Parera en Savaneta. In het niet geheel irreële scenario van marine-inzet om politiek geïnspireerde lokale rellen of drugsgerelateerde problemen aan te pakken, kan dit extra conflictstof opleveren.

De moraal hiervan is duidelijk. De marine doet er verstandig aan te blijven investeren in goede betrekkingen met de Antilliaanse en Arubaanse bevolking. Het twee jaar geleden op initiatief van de Antilliaanse regering tot stand gekomen project 'Toekomst Antilliaanse Militie' is daarvan een

goed voorbeeld. Dit TAM-project behelst een herziening van de al tientallen jaren geldende regel dat Antilliaanse dienstplichtigen na hun negen maanden militaire training nog drie maanden een civiele opleiding ontvingen. Dat is nu veranderd in zes maanden militaire training en zes maanden civiele opleiding. Met het TAM-project bieden de Antilliaanse regering en de KM juist kansarme jongeren een nieuwe start. Een verstandig project, voor alle betrokkenen.¹⁵

De toekomst

Er is geen enkele reden te verwachten dat de transatlantische koninkrijksbanden in de voorziene toekomst zullen worden verbroken. Waarschijnlijk is wel dat de Antillen-van-vijf verder uiteen vallen en dat het gewicht van het Koninkrijk in het Antilliaanse en Arubaanse bestuur verder zal worden versterkt. In de regionale context dienen zich geen grote veranderingen aan.

Dit alles betekent dat de militaire aanwezigheid van het Koninkrijk in de Caraïben noodzakelijk en breed gewaardeerd blijft. Deze aanwezigheid zal niet wezenlijk van aard veranderen. In dit artikel zijn enkele nieuwe taken en potentiële taken aangeduid; de kerntaken van de krijgsmacht zullen echter dezelfde blijven en voornamelijk gericht op de 'eigen' eilanden. Mogelijk zal, in het kader van de Europese eenwording, daarbij het accent wat meer komen te liggen op samenwerking met de Britten en Fransen, maar grote consequenties zal dit vooralsnog niet hebben.

Behalve voor de hierboven aangeduide 'reguliere' militaire taken staat de KM juist op de eilanden voor de uitdaging van verdere vermaatschappelijking: het helpen overbruggen van de kloof tussen de wereld van de 'makambas' en de Antillianen en Arubanen, die door allerlei spelingen van het lot nu eenmaal één Koninkrijk bewonen.

¹⁴ Oostindie & Verdon, *Ki sorto di Reino*, blz. 182-3.

¹⁵ Met financiële steun van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gaat de KM op Curaçao de komende jaren het aantal Antilliaanse dienstplichtigen dat een militaire en daaraan gekoppeld ook civiele opleiding krijgt verruimen van 90 naar 150 (NRC Handelsblad, 23-3-2004).